

**Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

Гроші і кредит

Лекція 1

Сутність та функції грошей



**Мордань Євгенія Юріївна,
к.е.н., ст. викладач
кафедри ФБСС**



Структура лекції

1. Предмет і завдання курсу «Гроші та кредит»
2. Гроші: необхідність та концепції походження.
3. Історичні аспекти зміни
форм грошей та їх характеристика
4. Функції грошей
5. Якісні властивості грошей



1. Предмет і завдання курсу «Гроші та кредит»

Предметом курсу «Гроші, банки та кредит» є детальна характеристика базових категорій теорії грошей і кредиту, банківської справи.

Завдання цього курсу — дати майбутнім фахівцям з економіки знання щодо сутності та механізму функціонування таких категорій, як гроші, кредит, грошовий ринок, процент; сформувати в них теоретичну та методологічну базу, необхідну для наступного оволодіння практикою використання грошово-кредитних інструментів, а також уміння оцінювати й аналізувати грошово-кредитну політику, що проводиться в країні.



Гроші: необхідність та концепції походження

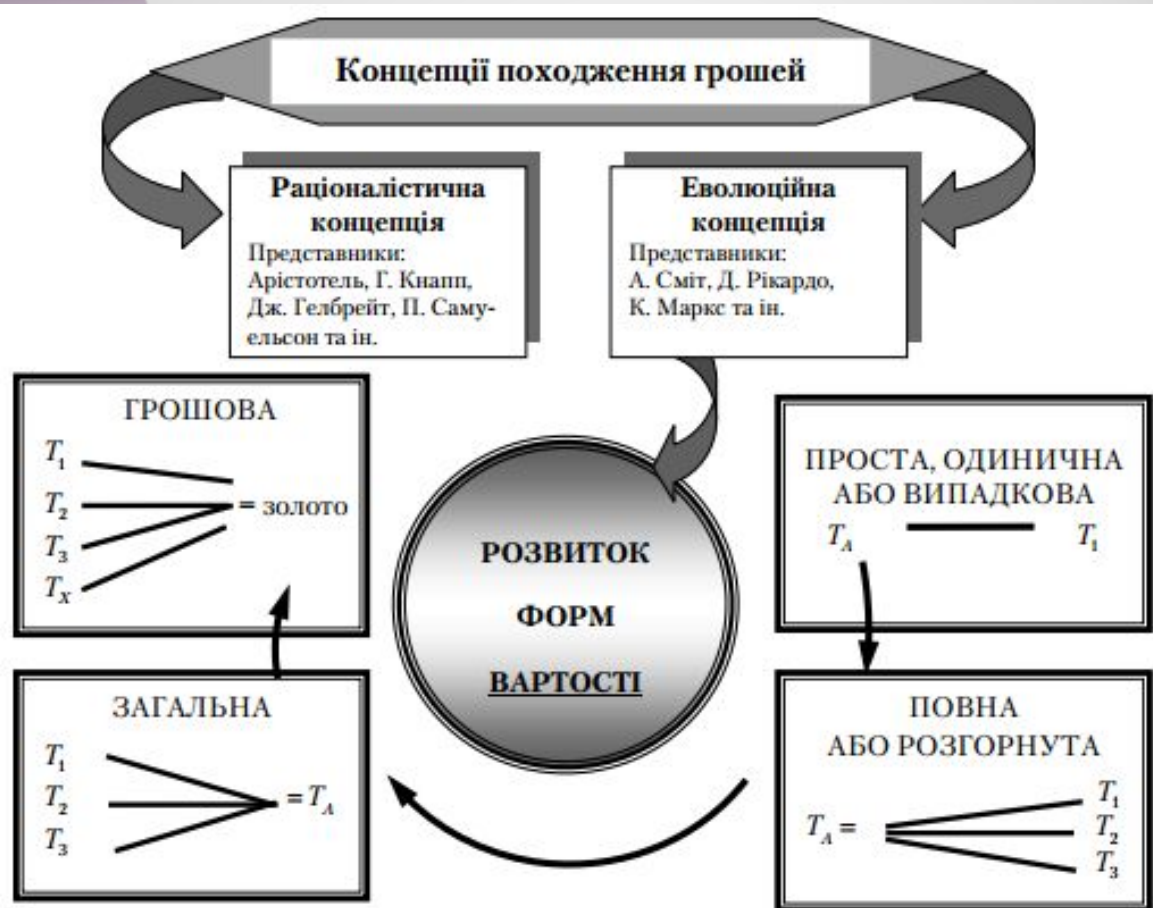
Гроші — складна економічна категорія

- ❖ **«товар товарів»**, бо забезпечують загальний безпосередній обмін, при якому купується будь-який товар;
- ❖ **гроші — це специфічний товар**, що виконує роль загального еквівалента;
- ❖ **знак вартості**, бо виступають матеріалізацією загального робочого часу ув'язненому в товарі;
- ❖ **«мова ринку»**, бо за допомогою їх визначається ціна товару, що дозволяє кількісно порівнювати різні за споживацькими вартостями товари.





Гроші: необхідність та концепції походження



Раціоналістична концепція : гроші виникли в результаті певної раціональної угоди між людьми або запровадженні законодавчими актами держави з огляду на необхідність виділення спеціального інструменту для обслуговування сфери товарного обігу і підвищення ефективності її функціонування.

Еволюційна концепція : гроші - продукт історичного розвитку, що виділилися із загальної товарної маси у результаті розвитку товарного виробництва та обміну, оскільки вони є найбільш придатними для виконання ролі грошового товару



Специфічний характер вартості грошей

ПРОСТА ФОРМА ВАРТОСТІ		
$\begin{matrix} T_1 - T_2 \\ T_2 - T_3 \end{matrix}$		$\begin{matrix} T_3 - T_4 \\ T_x - T_y \end{matrix}$
властивості Пов'язана з безпосереднім (бартерним) обміном товарів різних споживчих вартостей		
Повна, АБО РОЗГОРНУТА, ФОРМА ВАРТОСТІ		властивості Властива більш високому ступеню розвитку розподілу праці. Обмін регулярний.
ЗАГАЛЬНА ФОРМА ВАРТОСТІ		властивості Один товар, що систематично обмінюється на інші, стає загальним еквівалентом. До нього прирівнюється решта товарів.
ГРОШОВА ФОРМА ВАРТОСТІ		властивості Товар T_1 у загальній формі ввібрав у себе ознаки, притаманні грошовій одиниці.



Специфічний характер вартості грошей



Розвиток форм вартості спричиняє і відбивається в еволюції форм (видів) грошей.

Роль держави у визначенні грошей

На перших порах	Ринок: 1) виявляв потребу в грошах; 2) висував певні вимоги до грошового товару; 3) стихійно висував на цю роль один із найбільш ходових і здатних до її виконання товарів	Втручання з боку держави було мінімальним
Закріплення ролі грошей золотом	Держава: за 1) взяла на себе зобов'язання надавати грошам точно визначену форму (монета); 2) встановила контроль за їх створенням (карбування, фіксація проби металу, вмісту металу в грошовій одиниці); 3) запровадила контроль за повноцінністю грошей (боротьба з фальшуванням монет)	Втручання держави помітно посилилось
Епоха паперових грошей	Держава: 1) визначає не тільки форму грошей, а й їх вартість, регулюючи масу грошей в обігу; 2) надає паперовим грошам силу законного платіжного засобу та приймає їх при платежі; 3) реалізує систему заходів щодо підтримання маси грошей на рівні потреб обігу за умови збереження сталості цін	Значно посилилась роль держави та міждержавних утворень

Аргументами об'єктивності появи грошей є:

- саме ринок спричиняє об'єктивну потребу в грошах, з якою держава повинна рахуватися;
- ринок висуває жорсткі вимоги до носія грошових функцій, і держава повинна вибрати носія, який здатний найповніше задовольнити ці вимоги;
- кількість грошей в обігу визначається об'єктивними закономірностями, які повинні враховуватися державою в її регулятивних діях.



Гроші: необхідність та концепції походження

Специфічний характер вартості грошей



Натуральне виробництво

Розподіл праці

Потреба в обміні

Необхідність визначення еквівалента

Поняття вартості



Гроші: необхідність та концепції походження



Мінова вартість – це здатність товару обмінюватися на інші товари в певних пропорціях і кількісних їм порівняннях.

Споживча вартість - здатність товару задовольняти потреби суб'єкта



Собівартість (внутрішня) – сукупність витрат, понесених при виготовленні товару



ГРОШІ - це специфічний товар, що має властивість обмінюватись на будь який інший товар, тобто є загальним еквівалентом і який розвивається на кожному етапі товарного виробництва, наповнюється новим змістом, що ускладнюється зі зміною умов виробництва.





Історичні аспекти зміни форм грошей

Форми грошей	Вартісна ознака грошей
Повноцінні гроші (товарні та металеві)	гроші, реальний зміст яких відповідав їхній номінальній вартості. Повноцінні гроші мали дві складові вартості: - однієї вони набували завдяки витратам на матеріали, з яких вони були зроблені (прикраси, різні метали тощо), — внутрішня реальна вартість; - другу вони отримували в процесі обігу (певні номінали, корисність, цінність тощо) — еквівалентна вартість.
Неповноцінні гроші (замінники повноцінних грошей, кредитні гроші)	гроші, номінальна вартість яких вища від реальної (набувають своєї вартості виключно в обігу), тобто фактично витраченої на їхнє виробництво суспільної праці.



Історичні аспекти зміни форм грошей

Основні етапи розвитку грошей

1 етап



Поява грошей з виконанням їх функцій звичайними товарами

2 етап



Закріплення за дорогоцінними металами ролі загального еквівалента

3 етап



Перехід до паперових та кредитних грошей

4 етап



Перехід до депозитних та електронних грошей



Історичні аспекти зміни форм грошей

1 та 2 етап: Повноцінні гроші

Товарні гроші

Предмети
першої
необхідності

Зерно,
худоба
, сіль,
риба

Предмети
розкоші

Хутро,
намиста,
дорогоцінн
і каміння,
перлини

Металеві гроші

Зливки
металів

Золото,
срібло

Монети

Золоті,
мідні,
срібні
монети



Історичні аспекти зміни форм грошей

3 та 4 етап: Неповноцінні гроші (кредитні гроші)

Паперові гроші

Казначейські
білети

Банкноти

Депозитні гроші

Електронні
гроші

Традиційні
депозити

Квазігроші

Чеки

Векселі,
облігації



Історичні аспекти зміни форм грошей

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ?





Гроші: необхідність та концепції походження

БАНКІВСЬКІ ПЛАТІЖНІ КАРТКИ





Функції грошей

**Міра вартості
Масштаб цін**

**Внутрішній обіг
грошей**

**Скарбо-
нагромадження**

**Міжнарод-
ний
грошовий
обіг**

**Гроші як
засіб
платежу**

**Гроші як
засіб
обігу**

**Гроші як скарб і
нагромадження**

**Світові гроші
як засіб
купівлі і
платежу**



Якісні властивості грошей



Стабільність вартості



Гроші виконують функцію засобу платежу і нагромадження вартості. За умов неповноцінних грошей стабільність підтримується державою та міждержавними органами



Економічність



Дає змогу суспільству мінімізувати витрати на виготовлення грошей і забезпечити ними потреби обороту



Довгостроковість використання



Є важливим способом забезпечення економічності готівки.



Однорідність



Окремі види грошей виявляються неоднорідними через різний ступінь довіри до їх емітентів, а отже різний ступінь їх надійності.



Подільність



Для здійснення платежів швидко гроші повинні легко ділитися на будь-які частини.



Портативність



Гроші повинні бути такими, щоб їх легко було носити, зручно ними користуватися в повсякденному житті.